

Mijn leven in termijnen

De korte biografie van Waheeda Shadood heeft zo mijn aandacht getrokken, dat ik haar meteen begon te lezen. In een ruk. Dit meeslepende boek leest heel vlot vanwege het eenvoudige, doch prettige taalgebruik. Uitgeverij Jurgen Maas verrast mij elke keer met boeken die overstijgen in hun thema's en vooral de landsgrenzen.

Korte inhoud

'Kleedt u zich maar aan', zegt dokter Overgaauw. Hij loopt met grote, vastberaden passen naar zijn bureau en begint te tikken op zijn toetsenbord. 'Ik laat een vaginale echo maken van uw baarmoeder, want daar voel ik iets, maar ik kan er niet in komen. Uw baarmoedermond is gedraaid. Afhankelijk van de echo maken we een afspraak bij de gynaecoloog voor verder onderzoek', legt hij uit met de hoorn van de telefoon in zijn hand.

Hij begint te bellen. Ik hoor hem zeggen: 'Nee, dat duurt te lang. Ik wil op zeer korte termijn een afspraak.' Hij hangt op en kijkt me aan. 'U hoeft niets te doen. Ik maak de afspraak en bel u vandaag om die door te geven.'

Shadood belandt van de ene dokter bij de andere. De diagnose K... is nog niet definitief vastgesteld. 'Dokter Hellendoorn haalt me op. Een prachtige donkere vrouw, met weelderige pijpenkrullen. Mijn vagina wordt weer bekeken en betast door vreemde ogen en handen. De dokter vertelt dat mijn baarmoeder gedraaid én gekanteld is. Ik kan me er niets bij voorstellen. Er zitten twee vleesbomen. Eén van vijftien en één van acht centimeter. Mijn baarmoeder met inhoud, eierstok en eileider moeten verwijderd worden. Met vleesbomen van deze grootte en op mijn leeftijd is dat het protocol.

'Kleedt u zich maar aan.' Ze pakt de telefoon. 'Moeten we direct een operatie plannen of eerst een CT-scan laten maken?' vraagt ze door de telefoon. De tranen prikken achter mijn oogleden. Ik begin te klappertanden en voel me moederziel alleen. 'O, mevrouw, heeft u zo'n pijn?' 'Nee hoor, ik ben erg geschrokken.' Ik ben bang dat het heel ernstig is.

Niemand in mijn moeders – mijn Nederlandse – familie overlijdt vreedig in slaap of van ouderdom. Sterven gaat vaak gepaard met een hoop drama. Kanker is doodsoorzaak nummer één, gevolgd door hartfalen. Dat begint rond de middelbare leeftijd. Ik begrijp niet hoe dit in mijn lijf kan gebeuren. Dokter Hellendoorn en ik maken bij de receptie een afspraak voor een CT-scan... Ik voel onheil. Zoals ik dat vaker in mijn leven heb gevoeld.

Het leven van Waheeda Shadood lijkt uitzichtloos als ze te horen krijgt dat zij aan, volgens diagnose, een ongeneeslijke ziekte lijdt. Ze heeft volgens dokters niet lang te leven. Ze wordt ongeneeslijk verklaard. Maar deze sterke vrouw bleef niet bij de pakken neerzitten. Zij blijft op haar eigen manier door vechten. Het lijkt alsof de ziekte haar juist leven, 'meer energie', geeft: ze klimt in de pen en schrijft over haarzelf, haar pijnlijk lijden, over haar leven, haar jeugd, haar familie en wat de ziekte met haar doet. Ze beschrijft haar emoties helder over de gesprekken met haar artsen in de poliklinieken en ziekenhuizen.

Shadood doorbreekt in haar boek de taboe die rust op haar ziekte K... Heden ten dage durven velen de naam van deze enge ziekte, kanker, niet uit te spreken. Dat komt wellicht door al de vele afspraken die met de artsen volgen: CT-scan, PET-scan, hysterectomie, infuus, longpunctie, chemo, bloedprikken, geneeskrachtige sauna, bestraling, nieuwe picc-lijn enzovoorts. Vanaf de diagnose verandert het leven van de auteur in termijnen.

Haar boek *Leven in termijnen* gaat over 'het opruimen van ballast

en het doorbreken van intergenerationele patronen. Over leven in het hier en nu en over niets uitstellen. Over de regie herwinnen, een doodvonnis ten spijt. Leven doet ze, sterven kan altijd nog'. Maar dit prachtige boek gaat ook over kindermisbruik, ontheemding, ontcheiding, eenzaamheid, cultuurverschillen, ouder-kindrelatie en liefde tussen twee liefdevolle levenspartners.

Overstijgend

Leven in termijnen is ongetwijfeld een verrijking voor zowel de Surinaamse als de Caribische literatuur, vanwege onder andere het biografische criterium van de auteur: een schrijver die woont in Nederland, geboren in Suriname en deels haar jeugd in Guyana heeft doorgebracht; die een boek over haar leven in Brits-Guyana, Suriname en Nederland schrijft!

'Zowel mijn moeder als oma reisde heen en weer tussen het inmiddels onafhankelijke Guyana (1965-JD) en Suriname, waar haar ouders woonden. Het was dan ook onvermijdelijk dat ik in Suriname geboren zou worden. Mijn moeder beviel een paar uur eerder van mij dan prinses Beatrix van Willem-Alexander, de zoon van een Duitse jonkheer met zes voornamen. Ik werd op de wereld geholpen door vroedvrouw Waggelman, bijgestaan door tante Aisa, aan wie ik mijn geboorte en achternaam te danken heb, de dochter van een Guyanese vader met twee voornamen.'

De context van het verhaal kan evenzo gerekend worden tot 'literatuur van de diaspora'. Shadood vertelt ook over haar roots zoals vele schrijvers uit de diaspora dat tegenwoordig doen.

'Om dezelfde reden als haar ouders, legde hij uit, Indiase contractarbeiders: op zoek naar een beter leven, gelokt door mooie verhalen. Hij verkocht stoffen, huis aan huis. Vóór de reizende kleermaker stond een tengere vrouw, negenentwintig jaar oud met een lichte, sproetige huid en weelderige lange zwarte haren tot op haar billen. Ze was gekleed in een geel setje van gestijfd katoen: een rok tot aan haar enkels, een blouse met een witte kraag en op haar hoofd een romal, een gevouwen hoofddekkel, eveneens van gestijfd katoen. Aan ieder oor hingen zes gouden baris, Indiase oorringen van verdraaid goud die vergroeid leken met haar oren. Ze rook naar zon en de kokosolie waar ze haar huid en haar mee zalfde. Achter de zee-wering, de iconische Sea Wall, een in 1880 door Nederlanders gebouwde betonnen muur die de kust beschermt tegen de alles opslokkende Atlantische Oceaan, stond haar huis.'

Metaforen

Een andere Caribische metafoer is het verhaal van die Ol'Higue. In Suriname meer bekend als de *asema*, een bloedzuiger, een soort dracula-achtige figuur. Shadood laat ook zien dat de orale vertellingen overal in het Caribisch Gebied vertegenwoordigd zijn.

'Ma zorgde met haar magische verhalen voor welkome afleiding. In de avondschemer, wanneer vuurvliegen (in Suriname bekend als lichtkevertjes – JD) als sterren glinsterden, maakte ik kennis met Ol'Higue, een oude, stille vrouw. Tenminste, vóór zonsondergang. Na zonsondergang pelde ze haar huid af en deed die in een kalebas. Ze veranderde in een vuurbal die door de lucht vloog op zoek naar jonge kinderen en baby's, om zich te goed te doen aan hun bloed. Ik hoopte dat ze nooit achter mijn zusje aan zou gaan. Ol'Higue maakte zich klein en wurmde zich door het sleutelgat naar binnen. Rijstkorrels voor de deur gooien was een manier om haar tegen te houden. Ze kon dan de verleiding niet weerstaan om de rijstkorrels te gaan tellen. 's Ochtends, terwijl ze nog bezig was, sloegen de bewoners van het huis haar dan dood. Een andere manier om haar dwars te zit-

De geheimen van de Bodhiboom

De *geheimen van de Bodhiboom* is een dikke pil van 432 bladzijden en neemt de lezer mee in drie verhaallijnen die alle drie afwisselend een rol spelen door het boek heen. Drie verschillende verhalen die op een aparte manier samenkomen.

Vietnam 1969

De zussen Trang en Quynh verlaten hun arme geboortedorp om werk te zoeken in Sài Gòn. Ze komen terecht in een van de vele bars van de stad, waar ze drinken, flirten en socializen met Amerikaanse soldaten. Trang wordt hartstochtelijk verliefd op een Amerikaanse helikopterpiloot, maar de oorlog komt steeds dichterbij.

2016

Phong, zoon van een zwarte Amerikaanse soldaat en een onbekende Vietnamese vrouw, besluit zijn ouders te zoeken. Hij hoopt zijn elendige bestaan in Vietnam achter zich te laten en een nieuw leven in Amerika op te bouwen. Hij is als baby ten vondeling gelegd, hangende in de bodhiboom (in Suriname en Guyana, vooral onder de Hindoes, bekend als de peepalboom – JD) waar een non zich over hem ontfermt tot zij overlijdt.

Hij komt op straat terecht en nergens wordt hij geaccepteerd. Wanneer hij wordt opgenomen in een gezin, willen ze naar Amerika om daar hun dromen te verwezenlijken. Maar wat zou Phong graag weten wie zijn ouders zijn geweest, maar dit lijkt een onmogelijke zoektocht omdat er niks bekend is van zijn ouders.

De Amerikaanse Dan

Dan is een Vietnamveteraan die nog steeds lijdt onder de verschrikkingen van de oorlog, die met zijn vrouw terugreist naar Sài Gòn om zijn verleden onder ogen te zien. Dan heeft tijdens de oorlog in Vietnam als jonge twintigjarige helikopterpiloot gediend en heeft veel afschuw gezien. Wat hij nooit aan zijn vrouw Linda heeft verteld, is dat hij daar een relatie had met de jonge Kim die zwanger van hem raakte. Maar Dan weet niet wat er met haar en hun kindje is gebeurd en als ze in 2016 teruggaan naar Vietnam hoopt hij hen te vinden.

Korte inhoud

Het visum van Phong wordt geweigerd, omdat hij bij een eerdere aanvraag probeerde mensen die geen familie van hem waren, als zijn bloedverwanten op te nemen. Hij pleegde deze fraude omdat Phong, bij zijn geboorte in de steek gelaten door zijn moeder en opgevoed door een inmiddels overleden non, door die mensen was opgevangen en voor het eerst het comfort van thuis had gekregen. Maar ze waren alleen van plan om naar Amerika te gaan en toen de truc niet werkte, schopte de familie hem eruit. Het verhaal wisselt tussen de huidige vertelling van Phong en Dan en het verhaal van Kim uit de oorlog. Haar echte naam is Trang en zij en haar zus Quynh komen naar Sài Gòn om geld te verdienen om de schulden van hun ouders te betalen. Ze vinden werk als barmeisjes, waarbij ze Amerikaanse solda-

ten overhalen drankjes voor ze te kopen (thee die op whisky lijkt) en af en toe met ze naar bed gaan voor meer geld. Aan de bar ontmoet Kim Dan en wordt verliefd.

Hij verhuist haar naar een eigen appartement, zodat ze exclusief voor hem kan zijn. Maar de oorlog verandert Dan en hij wordt afstandelijk en beledigend. Als ze hem ademloos vertelt dat ze zwanger is: 'Ze zag angst over zijn gezicht glijden. Terwijl ze daar stond, verbijsterd, draaide hij zich om en liep zonder een woord te zeggen bij haar weg. Hij verlaat Vietnam zonder haar weer te zien.'

Dan is blank, dus hij kan de vader van Phong niet zijn, maar hij en Linda zijn ontroerd door Phongs benarde situatie en sluiten vriendschap met hem. Phong vertelt hen hoe moeilijk het leven voor hem is vanwege de systemische discriminatie die hij moet ondergaan, zowel vanwege zijn huidskleur – in een samenleving die blankheid opheemt – als omdat hij het nageslacht is van een verslagen vijand. Hij deelt ook de namen zoals hij voortdurend wordt genoemd, bijvoorbeeld 'Zwarte Amerikaanse imperialist'.

Ondertussen plaatst Dan, met de hulp van een lokale man, advertenties in de kranten voor Kim en hun kind en uiteindelijk reageert iemand. Al snel komen alle drie verhaallijnen samen voor een gelukkig einde.

Sfeeroproeping

Auteur Nguyen roept de sfeer van het oorlogstijdperk en het hedendaagse Vietnam op in toegankelijk proza. Ze integreert Vietnamese dialogen die niet vertaald zijn, maar waarvan de betekenis uit de context blijkt, en ze maakt gebruik van Vietnamese spreekwoorden en gezegden.

In de notitie legt de auteur uit dat ze de roman baseerde op zeven jaar onderzoek naar Vietnamese Amerikanen. De zorg die ze besteedde aan de historische en culturele details voert de lezer mee naar een rijk beschreven land.

De roman eindigt met een personage dat besluit een leugen te verspreiden om de gevoelens van anderen te sparen in plaats van hen de harde waarheid onder ogen te laten zien. Op deze manier heeft de auteur de kunst van het verhaal gebruikt om de invasie van de VS in Vietnam te herschrijven. Het gevolg hiervan is dat een zinloze oorlog verandert in een hartverwarmend verhaal over liefde en verzoening.

Verhaal van gevoel en hoop

Het verhaal creëert ook een gevoel van hoop: een over liefde en verlies, over familie en vergeving, waarin de gruweldaden van oorlog en de dingen die mensen moesten doen om te overleven, worden belicht. Dit is niet een verhaal over de Vietnamoorlog, maar meer over de impact ervan, en hoewel ons wordt verteld over de oorlogsslachtoffers, ligt hier niet de focus op.

Dit is grotendeels het verhaal van de vier personages – Dan, Phong, Trang en Quynh – hoewel het verhaal van de zussen, het verhaal van Trang is waar we ons meer op zouden moeten concentreren. Wanneer zij en Quynh naar Sài Gòn verhuizen, gaan ze werken in de Hollywood Bar, waar ze Amerikaanse soldaten ontvangen.

Terwijl Quynh het gemakkelijk lijkt te vinden om zich aan dit nieuwe leven aan te passen, worstelt Trang, binnen de bar bekend als Kim, met het opgeven van de deugden die haar dierbaar zijn. Alleen de gedachte aan haar ouders en de hulp die het geld hen zal geven, zorgt ervoor dat ze door kan gaan. In ieder geval tot dat ze Dan ontmoet. Dan eist niets van haar. In ieder geval in het begin.

ten was de kalebas zoeken en haar huid met peper insmeren. Als ze dan haar huid weer aantrok, zou ze verbranden. Ook een beproefd recept was de sleutel in het sleutelgat steken. Als Ol'Higue probeerde binnen te komen, draaide je de sleutel om en vermorzelde je haar.'

Meerwaarde

Shadood heeft wellicht haar leven met kanker willen delen met de lezers. Maar de lezer wordt rijkelijk beloond met een interessante geschiedenis van een nazaat van een contractant. Doorwerkingen van het slavernijverleden en contractimmigratie zijn tegenwoordig interessante thema's in de Nederlandstalige literatuur dus ook literatuur uit de ex-koloniën van Nederland, zoals Suriname en Guyana in dit geval!

Waheeda Shadood overschrijdt grenzen: ze brengt Guyana en Suriname bij elkaar en zelfs de Nederlandse kolonisatie van Guyana passeert de revue! Is er überhaupt een roman met zo'n plot, een driesprong, ooit geschreven, ik moet even nadenken!

Wat duidelijk is, is dat een deel van het thema uit *Leven in termijnen* veel doet denken aan boeken van V.S. Naipaul (*Een huis van meneer Biswas* en *Miguel street*), Samuel Selvon (*A brighter sun* en *Turn again Tiger*), Oonya Kempadoo (*Buxton Spice*) en meest recent *Stille Winden, Droge Zeeën* van de Mauritiaanse schrijver Vinod Busjeet.

[Jerry Dewnarain]

Waheeda Shadood, *Leven in termijnen*. Amsterdam: Uitgeverij Jurgen Maas, 2023. ISBN 978 90 83296 71 5.

Waheeda Shadood (1967) werd in Paramaribo geboren uit Guyanese, Hindostaanse ouders. Tot haar zeventiende groeide ze op in Guyana onder de vleugels van haar vader, waarna ze het land verruilde voor Nederland en haar vader voor haar moeder. Na een propedeuse Engelse taal- en letterkunde in Leiden studeerde ze Personeel en Arbeid in Rotterdam. Er ging geen jaar voorbij waarin ze niet aan het studeren was. Ze volgde diverse opleidingen tot coach en storyteller. Elf jaar geleden besloot ze om mensen te gaan helpen hun eigen (levens)verhaal te begrijpen, te omarmen en te vertellen. Zich te bevrijden van alles wat hen tegenhoudt te leven.

Tegen de tijd dat de Amerikaanse troepen zich in 1973 uit Vietnam terugtrokken, was de Vietnamoorlog één van de langste en meest controversiële conflicten in de Amerikaanse geschiedenis geworden. Naar schatting twee miljoen Vietnamese burgers werden gedood en 58.000 Amerikaanse soldaten kwamen om in actie. Het conflict markeerde een keerpunt in de manier waarop Amerikanen de plaats van het leger in de wereld zagen. Na jarenlang te zijn geconfronteerd met protesten, demonstraties en activisme, inclusief de bezwaren van vele opmerkelijke dichters en kunstenaars, zoals Denise Levertov, Allen Ginsberg en W.S. Merwin blijft de Vietnamoorlog een culturele mijlpaal in de betrokkenheid van burgers.

Emotievol

Behalve het liefdesverhaal tussen Trang/Kim en Dan, dat een groot deel van het verhaal uit 1969 ondersteunt, zit er veel emotie in deze roman. Het lijkt alsof de auteur de aanblik en geluiden van de oorlog, de pijn en afwijzing gevoeld door de oorlogskinderen en de vreugde en schoonheid van liefde die taal en cultuur overstijgt, goed heeft weten te kneden in een prachtig verhaal.

Het is een ontroerend verhaal, een verhaal dat de benarde situatie van de Amerikanen en oorlogsveteranen belicht, ongeacht aan welke kant van het conflict het personage zich bevond. Er is één bijzonder aangrijpende scène, waarin Dan en zijn gids, Thiên, een voormalige VC-soldaat ontmoeten, iemand tegen wie ze vrijwel zeker zouden hebben gevochten. Dit toont de absolute kracht van vergeving als gevolg van een oorlog. In De geheimen van de bodhiboom focust Nguyen Phan Que Mai op de menselijke gevolgen van de Vietnamoorlog. [Jerry Dewnarain]

Nguyen Phan Que Mai, *De geheimen van de bodhiboom*. Vertaald uit het Engels door Mary Bresser. Uitgeverij Signatuur. Eerste druk november 2023. ISBN 9789044935806.

Over de auteur

NGUYEN PHAN QUE MAI is een bekroonde Vietnamese dichter en romanschrijver. Geboren in de Rode Delta van Noord-Vietnam, groeide ze op in de Mekongdelta, Zuid-Vietnam. Ze is een schrijver en vertaler die acht dichtbundels, korte verhalen en non-fictie in het Vietnamees heeft gepubliceerd.

Haar debuutroman en eerste boek in het Engels, *The Mountains Sing*, is een internationale bestseller en is vertaald in vijftien talen. Ze heeft een doctoraat in creatief schrijven behaald aan de Lancaster University en haar schrijfsels zijn verschenen in verschillende publicaties, waaronder de *New York Times*.

